

Tóth János

Bioetika –
Klasszikus orvosi etika alapelvei –
Klasszikus orvosetikai alapelvek

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

3.2 LECKE KLASSZIKUS ORVOSÉTIKAI ALAPELVEK

A modern bioetikában négy fontos elv ismert, ebből kettőt már a klasszikus orvostika is megfogalmazott, jelesül a Ne árts és a Tégy jót. Az utóbbi elv kapcsán röviden kitérünk az irgalma szamaritánus esetére is. Ezek az elvek a modern bioetikában is jelen vannak, ugyanakkor a modern bioetika már nem tekinti ezeket elsődlegesnek.

3.2.1 Ne árts!

Már a hippokratészi eskü felszólítja az orvosokat, hogy betegének soha ne ártson. Ez az elv tekinthető a tradicionális orvosi etika legfontosabb és legelső elvének: *Primum non nocere*.

Az első: Ne árts.

Forrás:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d0/Primum_Non_Nocere.jpg

A „Ne árts!” elve szigorú formájában az orvosi gyakorlatban betarthatatlan. Az orvosi beavatkozások ugyanis általában valamilyen károsodás veszélyével járnak. Farmakológiai közhely, hogy amelyik gyógyszernek nincs káros mellékhatása, annak hatása sincs, s ez igaz a legtöbb orvosi beavatkozásra is.

A „Ne árts” elve három fontos elemet tartalmaz: 1. Az orvosnak mindig a beteg javát, *jóllétét* kell szem előtt tartania. 2. Az orvosnak mindig kellő gondossággal kell eljárnia, hogy a ténykedéstől elválaszthatatlan *veszélyeket minimalizálja*. 3. A beavatkozás előnyeit és hátrányait is mérlegelnie kell, és csak a kedvező, *nem túl terhes beavatkozást szabad javasolnia*.

Az orvos sohasem garantálhat eredményt, nem ígérheti meg például, hogy egy műtét

biztosan sikeres lesz, s ez nem is várható el tőle. Ami az orvostól elvárható az csak az, hogy kellő gondoskodással járjon el, s így lehető legkisebbre csökkentse a különböző beavatkozások szükségszerűen meglévő veszélyeit. Ebben a helyzetben az orvos reálisan csak arra törekedhet, hogy jóval több hasznot, mint kárt okozzon; azaz maximalizálja a haszon kár arányt. A kezelés ésszerű rizikóját a klasszikus orvosi etikában az orvos döntötte el. A modern bioetika szerint ebben a kérdésben betegnek és az orvosnak együtt kell megtalálnia a beteg számára legjobb megoldást; sőt ha az orvos és a beteg között véleménykülönbség alakul ki, akkor ideáltipikus esetben a beteg szava a döntő, mivel ő viseli a következményeket.

3.2.2 Tégy jót!

A jótékonyság (beneficence) az orvos arra vonatkozó kötelessége, hogy a páciens orvosi értelemben vett érdekeit aktívan előmozdítsa, azaz hatékony lépéseket tegyen a páciens egészségének megőrzése, gyógyítása és életének megmentése céljából. Ez az elv már a hippokratészi esküben is fellelhető. „*Salus aegroti suprema lex esto*” – a betegérdeke a legfőbb törvény. Ez az elv a modern bioetika számára is fontos.

A jótékonyság elve magában foglalja azt, hogy a (i) szakember megelőzze a rosszat, (ii) megszüntesse a már fennálló bajt vagy (iii) ártalmat elősegítse a jót.

A jótékonyság két további elvre bontható. Az első „*A pozitív jótékonyság elve.*”, amelynek részei „Előzd meg a rosszat! , Szüntesd meg a rosszat! , Tegyéj jót!” A második „*A hasznosság elve.*”. Ennek a lényege, hogy minden cselekedet előtt fel kell mérni, és azt a módot kell választani, ahol várható hasznok és károk aránya a legkedvezőbb.

A jótékonyságnak mintegy alapvetéseként, előfeltételeként jelölhető meg az élet tiszteletének elve, hiszen azért indokolt a jótékony viselkedés, mert az életet értékes jelenség, amely megbecsülést és védelmet érdemel. Az élet tisztelete szempontjából nemcsak elméleti, hanem gyakorlati jelentőséggel bír a vitalista és humanista megközelítés közötti különbség.

A *vitalista* megközelítés az élet biológiai mivoltát tartja tiszteletre méltónak és védendőnek. Célja tehát az élet fenntartása, amellyel összefüggésben sem kivétel, sem korlátozás nem fogalmazható meg és nem fogadható el. A *humanista* álláspont szerint az élet értékessége nem annak biológiai létezésében rejlik, hanem személyes jellegében. Az élet tehát azért értékes, mivel egyéni, személyes élet. Ehhez természetesen szükség van a biológiai értelemben vett létezésre is, de azt csak az egészség, a jóllét és a megfelelő életminőség teheti értékessé. (Kovács 2005 103-106).

3.2.3 Az irgalmas szamaritánus története

Egy ember Jeruzsálemből Jerikóba ment. Rablók kezébe került. Ezek kifosztották, véresre verték, és fél-holtan otthagyták. Történetesen egy pap tartott lefelé az úton. Észrevette, de elment mellette. Ugyanígy közeledett egy lévita is. Láta, de továbbment. Végül egy szamáriainak

is arra vitt az útja. Amikor meglátta, megesett rajta a szíve. Odament hozzá, olajat és bort öntött a sebeire, és bekötözte, magát az embert pedig felültette teherhordó állatára, elvitte egy fogadóba, és ápolta. Másnap elővett két dénárt, odaadta a fogadósnak ezzel a kéréssel: Viseld gondját, és ha többet költenél, visszatérve megadom neked. (Lukács evangéliuma, 10: 30-35)

Ebben az evangéliumi történetben két szélsőséges cselekedet van leírva, a morálisan elfogadhatatlan (segítségnyújtás teljes elmulasztása), illetve a morális hőssé válás (saját maga áldozatot vállalt a segítségnyújtáson felül). Az átlagembernek a két eset közötti „arany középutat” kell megtalálnia, tehát segítséget kell nyújtanunk olyan mértékben, ami számára nem jelent terhet és nem károsítja meg. A jótékonyosság elve tehát azt követeli meg, hogy mindenki legalább minimálisan tisztességes szamaritánus legyen.

A példabeszéddel kapcsolatban elmondható, hogy az irgalmas szamaritánus **morális hősként viselkedett, hiszen személyes áldozatot, kényelmetlenséget is vállal, hogy segítsen.** Még ha ez nem is várható el mindenkitől, de a jótékonyosság elve azt követeli meg, hogy mindenki legalább minimálisan tisztességes szamaritánus legyen.

A példát elemezve a modern bioetika gyakran különbséget tesz az átlagember és a **hivatásos segítő** között. Például ha egy ember alatt beszakad a jég, akkor a parton álló másik embernek meg kell próbálnia kimenteni őt. Viszont ha neki se eszköze, se képesítése nincs a mentéssel kapcsolatban, akkor a mentőakciója könnyen csak növeli a bajt, mert ő alatta is beszakad a jég. Ugyanakkor kötelessége képességeihez mérten segítően cselekedni, tehát kötelessége segítséget hívni, illetve odanyújtani neki egy hosszú ágat, hátha azzal ki tudja húzni.

Más a helyzet ha egy **tűzoltó** áll a parton, aki rendelkezik a mentéshez szükséges ismeretekkel. Neki erkölcsi kötelessége megállapítani, hogy a jég elbírja-e őt, és ha igen, akkor bekúszni az áldozatért és a partra menekíteni őt. Ez a példa arra utal, hogy a hivatásos segítőktől a társadalom többet vár mint a laikus emberektől.

Vincent van Gogh: Az irgalmas szamaritánus. Forrás:

(Tóth János, SZTE)

Kérdések

1. Jellemezze a Ne árts elvet !
2. Jellemezze a Tégy jót elvet !
3. Mi a különbség a Tégy jót elv vitalista és humanista értelmezése között?
4. Értelmezze az irgalmas szamaritánus történetét!

Szakirodalom

Wikipédia: Az irgalmas szamaritánus története.

https://hu.wikipedia.org/wiki/Irgalmas_szamarit%C3%A1nus#/media/F%C3%A1jl:Vincent_Willem_van_Gogh_022.jpg

Dr. Kovács József (2006): *A modern orvosi etikai alapjai. Bevezetés a bioetikába.* Medicina Könyvkiadó Zrt. Budapest.